

Георги Струмски

Приказният свят на Ангел
Каралийчев

Какво е нужно, за да се роди приказка, да те грабнат и поведат по неизминати пътища трите обикновени думи, превърнати в златно слово: „Имало едно време...“

Дълги години и столетия хората навиват върху старото кълбо на земята многоцветните нишки на приказката – родна майка на човешкия род и литература. Приказката, която и днес се създава на различни езици от народите на всички страни. Приказката, която ще живее, докато са живи хората и ще радва, докато свят светува и още два дни.

Всяка нощ на Шехеразада би била последна, ако нейната приказка, създавана под мрачния поглед на тирана, не изминаваше с омайни думи и ситни крачки пътя до утрото. Хиляда и една са последните нощи на вълшебницата с повтарящия се всекиношен страх. И хиляда и един са новите изгреви, докато тя събира сила и дъх за приказка, без която светът не е вечен.

Ангел Каралийчев разказва и връща на своите големи и малки читатели това, което сам е получил от баба Тодора и дядо Ангел, от песните на майка си, това, което е дочул от стражишките ветрища и гласове, връща богатството, което е добил от великия детски писател – българския народ.

С Ангел Каралийчев се повтаря тази стара история.

– Разкажи ни приказка – молят го момче и момиче. – Аз съм Любка, аз съм Иван.

И приказникът разказва.

След време отново момче и момиче присядат до неговото коляно.

– Разкажи ни приказка.

– Нали вече я слушахте. Не ви ли омръзна?

А те се усмихват.

– Разказвал си приказка на майка ми и на баща ми. Аз съм Елена. Аз съм Петър.

Става ти чудно и страшно дори само като си помислиш, че някога не е съществувал познатият и близък свят на Ангел Каралийчев.

Било е време, когато за нас ги е нямало Мърморан и Мърморанка, тяхната къшурка с провалена стряха и килнат комин. Не сме срещали Снежното момиче, не сме чели писмото на Груйчо Тухларчето до неговия дядо Груйчо от село Каменец. Било е време, когато читанката на Славето не е разговаряла със синигерчето, а майчината сълза на лястовичката не е стопляла сакатата си рожба, сгушена от студ и мъка в дъното на счупено гърне. Преди житената питка да се появи на страниците на списание „Детска радост“, животът е бил по-беден и гладен. По-

малко са били звуците край нас без ореховата гъдулка да ниже песни и да радва душите на черните буболечки. По-малко са били багрите по нашите полета без дъгата на Стражица и без цветните лъки на самодивското сборище Кушкундалево.

Какви са били дните и нощите на вълшебника, за да създаде пред строгия и безпощаден поглед на читателите своите хиляда и една приказки, с които дочакваме изгревите на дните си, да създаде Каралийчевата приказка – твоята, моята, нашата, на всички нас, които населяваме и ще населяваме България. Колко сила и труд са му били нужни, за да извае своя приказан свят от примамни простори, чудеса и тайни, от обич и възторг.

Млад е бил този майстор-строител – с катранени коси, с тъмни очи, хубав и силен.

Не с магическа пръчка и заклинателни думи, а само с две работливи ръце и с едно горещо разтуптяно от обич сърце е изоравал и засявал своята нива. Когато е хвърлял семето, той е гледал нависоко към планинските върхове, за да гледат също така нагоре и нависоко тези, които ще четат книгата му. Създавал е своите творби и е враждал в темелите най-милото си. Както майстор Манол, дето в Росенския каменен мост е вградил своята Милка.

Мислил е за она свой събрат, който от султан Селимовата джамия в Одрин разперва криле над България.

Зидал е с търпението и с умението на дряновеца Уста Кольо Фичето.

Или може би по-простичко – трудил се е, както она старец, който садил вишна край пътя и не питал дали бъдещите берачи ще си спомнят за него. Защото само онова, което си дал на другите, остава на света и е твое, останалото, което си скрил в себе си, е изгубено.

На въпросите откъде знае приказките си Ангел Каралийчев отговаряше с усмивка, че всеки ден ходи в градината, сяда под едно дърво, а там, на най-ниското клонче, каца сладкопойно птиче и му ги разказва.

В отговора на друг въпрос писателят образно сравняваше литературата за деца с висок многоетажен дом – за най-малките е първият етаж, за по-големите водят стълбите към другите етажи. Най-много Ангел Каралийчев обичаше и се покланяше на фантазията без брегове, на приказката, на първия етаж от високата сграда.

За щастие приказният свят на вълшебника съществува! Затворен е между кориците на книгите, но достатъчно е само да ги докоснем и разгърнем, той оживява – просторен и земен, за да тръгнем из него по

черните пътеки на редовете, с малките крачки на буквите.

...В този приказен свят – истински и измислен, близък и странен, пъстър и звънлив – разговарят старият мост, върбата и шаранът от вира, разговарят агънцата и нощният вятър, ябълките и реката, жабата и плъхът, лъвът без опашка и бостанското плашило Гривчо Страшника.

Виши се в него стройната, права като свещ ела.

Мълчи пронизаният от гръмотевица дъб.

Жужи и се впила в отронен ябълков лист стара пчела.

Стърже в нивата шурче, свири с веселата си гъдулка и люлее с песничка разпиляната по небето Кумова слама.

А една кибритена клечица сред двора – клечка над клечките, клечка и половина – се хили, че била сестра на звездите и внучка на мълниите.

Както всяко цвете има свой аромат и цвят, така всяка приказка има нещо само свое.

Редом са в този приказен и земен свят тъжното и веселото, смехът и сълзата...

С песента си нажаленото славейче разплаква белия камък, който стои забит край пътя с едно черно число на челото и в праха тупват едри каменни сълзи.

Старото магаре Марко всяка вечер, преди да си легне, опира ухо на земята да чуе какво става по света.

Юначното петле на дядо Пешо изпива до дъно реката и не изгаря в огнената пещ.

Прехвъркват най-малките птички, птичките мухи колибри – някои червени като череши, други – жълти като кехлибарени гроздови зърна или зелени като пролетната шума на дърветата. А огрее ли слънце перушината им, те всички – червени, жълти, зелени – блещукат като скъпоценни камъчета.

Мустакатите ижо-мижовци побеждават чудовището Клан-Клан, което измъчва мало и голямо в село Стражица, Горнооряховска околия.

Тръгнем ли по една от приказните пътеки, ще срещнем Пати-клати, Пухената възглавничка и третото пате, най-мъничкото, наречено заради лакомията си Жълтият ламтурник, малкото пате, което иска да хване кит.

Поемем ли по друга пътека, ще преживеем всички премеждия на Петърчо, проведен от баба си Ценка да носи топла пита до дядо Медарковия пчелин. В тази дълга история се намесват Голямото куче, Шарената гарга, Хитроумната лисица, Мустакатият сом. В края на краищата всичко завършва добре – дядо Медарко вкусно си похапва от топлата

пита и праща по Петърчо медено гърненце за баба Ценка – да си услади и тя душицата.

От друга приказна пътека щъркелът полита към земята, от която духа белият вятър, земята, където живеят черните хора. И ние, както дядо Матей воденичарят, може да повторим заръката му – да занесе за хората от сиромашките колиби като армаган най-тежкото имане – житеното зърно, дребното като мушица житено зърно, без което няма хляб, а без хляба няма хора.

Ангел Каралийчев изведе своите приказки от царските дворци, от покоите на царските синове и дъщери, доведе ги от далечните девет земи в десетата и ги засели по нашенските места, в тоя лъжовен, грешен и прелестен свят, в българските градчета и села, сред балканските гори и поляни, в стражишките кории, в крайдунавските полета, в нашите домове, тука – на най-хубавата земя.

Както и в живота, много от неговите приказки и разкази не завършват благополучно и щастливо. Няма безоблачно щастие за бедняшките деца, които напразно копнеят да се изучат. Нагла и безсрамна е философията на чорбаджиите: „За да бъдат нашите хлябове набъбнали и високи две педи, челата на ратаите не трябва да бъдат по-високи от два пръста.“

Напразно малката душа на Груйчо Тухларчето иска да полети, да вземе на лекокрилия самолет и майка си, за да не преде тя вретена за чужди хора, да не събира лятно време забравени самотни класове по нивите.

Изплашени от жестокия живот, зъзнат в своята мъка и самота несретните старци – дядо Божил, дядо Минчо, дядо Стоичко, дядо Тома... Единият разговаря със сивото си магаре, другият пази в старовремска ракла бронзово лъвче – надежда, останала от баща му. „Това са хора – въздъхва писателят, – които по селските сватби седат на края на трапезата и бъклицата стига до тях празна.“

Приказките на писателя вървят редом с ония, които се трудят честно, не лъжат и не ограбват никого, вървят редом с ония малки, но силни ижо-мижовци, които милеят за свободата и помагат на слабите.

Ангел Каралийчев се вглежда с напрегнати очи в мрачините на живота, в неговите покрайнини и рисува как гладуват хората, които не са сторили никому зло. Пише за земята, която възнаграждава богато, но не тези, които са я поили с потта си. Пише за угасналите надежди, за измените добряци, за ограбения смях, за излъганите доверия, запознава ни с цяла галерия от мили и скъпи нашенски хора, хвърлени от

капиталистическа България в неизбродна горест и нищета. Те са намерили уют, милост и топлина само в голямото сърце на писателя.

Смехът е крехката защита на смазаните от немотията, безпомощни хорица, които с шега и горчива ирония се мъчат да надхитрят студа и сиромашията, глада и грубостта.

Повелите на тези тънкострунни разкази и приказки са добротата и правдата, които са по-силни от закона на тирана, от секирата на палача.

По-късно, много по-късно писателят ще създаде приказката-победител, приказките на свободата. По-напред Великанът трябва да победи ламята в човешкия живот, да отреже ненаситната ѝ глава, за да се отприщи водата, да се спаси житото на хората, градовете и селата им.

Колко багри има тук за нашите очи, отвикнали да гледат и да се удивляват, за нашите уши, отвикнали да слушат и да чуват хилядите звукове на всичко, което в този каралийчевски свят живее, диша, лети, пее, расте.

Вдигнахме глава от вестника, откъснахме поглед от телевизора и отведнъж от своя лудо пренебрежителен живот попаднахме тука заедно с човека, който умее да разговаря с птиците, с дърветата и с цветята, умее да гледа златното на деня и синьото на нощта, долавя с острия си слух най-тихия шепот на тревите, разгадава мълвежа на листата, чува как заспалото под снега житце се обажда с тънък глас като звънче. Българската природа ни обгражда отвред, тя е като живо същество – песенна, чувствуваша, мислеща.

Тука не ни спохожда достойното за омраза чувство, наречено скука, забравяме умората, безразличието.

Отпочиваме под сянката на разцъфнало дръвче и си тръгваме обратно, просветлени с една радост повече, с една нежност и обич повече.

Благодарим ти, вълшебнико.

Благодарим ти за удивлението, на което отново ни научи. Благодарим ти за сладкия език, който опива и гали като горски ветрец.

С тебе ни беше и страшно и хубаво. Откъснахме си от твоите ливади синьо цвете, взехме си по едно тежко житено зърно, за да го сеем в своите ниви.

Сред бетонните стени, с които сме затворени в градовете, ти донесе песента на щурче, стусшено в кошник череша, в жив букет от полски цветя. Тази тиха песничка надпява дългосвирещите плочи с металическите гласове на естрадни певци и певици.

Усещаме под студения паваж полъха на вечната дъхава пръст. Сред високите покриви с наежени, настръхнали антени отново търсим да

зърнем разкъсаната синева на небето, защото приказките са близо да звездите – от приказките до звездите разстоянието е просто само една ръка.

Преди да си излезем оттука, ние си даваме мълчалива клетва – да се вгледаме край себе си с твоите зорки и всевиждащи очи. Колкото и големи да станем в живота си, никога да не забравяме, че сме били деца, защото твоята приказка е за всички – деца по възраст и деца по сърце.

Много страшно е, ако пораснеш и забравиш, че си бил малък. Много тежко е, ако не остане в гърдите ти по едно малко момче или едно малко момиче, които да те гледат с ясен поглед, в чиито гласчета да се вслушваш през човешкия си път.

Ангел Каралийчев обичаше да пише и разказва за изпитанието, на което се подлагал старият майстор на мостове.

Издигал майсторът моста си и сам заставал под него, когато трябвало за първи път да преминат към отвъдния бряг тежко натоварени коли. Та ако не издържат темелите и рухне сводът, под камъните и пръстта затрупан, да загине той, майсторът, а не някой невинен, забързан или случаен пътник.

Ангел Каралийчев може спокойно да се изправи и да стои под ръкотворния мост на книгите си – яки са темелите му в земята, непоклитими са високите сводове. По Каралийчевия мост трополяха хиляди тежко натоварени коли и той издържа изпитанието. Всеки ден по него отекват стъпките на нови пътници – млади, забързани, нетърпеливи. Мостът ги поема грижливо, носи ги сигурно и ги прехвърля на отвъдния бряг. Какво от това, че вълшебникът вече го няма – останало е неговото вълшебство.

Нови познати и непознати момчета и момичета присядат до неговото коляно, вперват в лицето му ясни очи и молят:

– Разкажи ни приказка.

КРАЙ

© 1979 Георги Струмски

Сканиране и разпознаване: unicode, 2007

Редакция: BНorse, 2007

Публикация:

Ангел Каралийчев, НАЙ-ТЕЖКОТО ИМАНЕ – ПРИКАЗКИ И РАЗКАЗИ

Съставител ГЕОРГИ СТРУМСКИ

Библиотечно оформление СТЕФАН ГРУЕВ

Редакционна колегия ЕФРЕМ КАРАНФИЛОВ, ИВАН ЦВЕТКОВ, ЙОРДАН МИЛЕВ,
КАМЕН КАЛЧЕВ

Отговорен редактор НИКОЛАЙ ЯНКОВ. Редактор на издателството АННА
ПАНЧЕВА

Илюстрации АЛЕКСИ НАЧЕВ. Художник на корицата РАДОЙ БОЯДЖИЕВ.

Художествен редактор ИВАН МАРКОВ

Технически редактор ЕЛЕНА МЛЕЧЕВСКА. Коректор ТАНЯ СИМЕОНОВА

Първо издание. ЛГ. V. Тематичен № 13/9537172431/6006-2-79

Дадена за набор на 23. IV. 1979 г. Подписана за печат на 27. IX. 1979 г. Излязла от
печат на 10. X. 1979 г.

Поръчка № 118. Формат 1/16 60×90. Тираж 60 000. Печатни коли 16. Издателски коли
16. Цена 2 лв.

„НАРОДНА МЛАДЕЖ“ – ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДКМС. МОНОФОТО, ПЕЧАТ
И ПОДВЪРЗИЯ ДПК „Д. БЛАГОЕВ“. СОФИЯ – 1979

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3417>]